

LA PUBLICACIÓ DE L'OBRA COMPLETA D'ANTONI FEBRER I CARDONA (1761-1841), UNA REALITAT INCIPIENT¹

Maria PAREDES BAULIDA

Audentes Fortuna iuvat. «La sort ajuda els audaços». Ho deia Virgili en el llibre X de la seva *Eneida*. És una de les moltes *aurea dicta*, que conviden a convertir els somnis en realitat. Però voldria citar, també, una variant, convertida en aforisme medieval, *Audentes Fortuna iuvat, sed non omnibus horis* «La sort ajuda els audaços, però no a totes hores», que matisa l'anterior, suggerint que potser no n'hi ha prou amb gosadia, sinó que també cal feina i constància per aconseguir resultats.

Aquest breu *excursus* inicial és especialment adequat per parlar de la publicació de l'*Obra Completa* d'Antoni Febrer i Cardona, fins ara només un projecte, endegat el gener del 2002. Fou en una reunió a la seu de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, en la qual, amb motiu de la recent publicació del *Diccionari menorquí, espanyol, francès i llatí* (2001), Joan Argenter, aleshores President de la Secció Filològica, Jordi Carbonell i Josep Miquel Vidal, Coordinador científic de l'Institut Menorquí d'Estudis, plantejaren la possibilitat de donar continuïtat a la publicació de l'obra inèdita d'Antoni Febrer, gramàtic, traductor i poeta il·lustrat, autor d'una extensa obra, encara inèdita en gran part, escrita tota ella en el català de Menorca.

Ja feia alguns anys que Jordi Carbonell —descobridor d'una gran part dels manuscrits de Febrer en els seixanta— tenia el propòsit d'editar, com a mínim, l'obra lexicogràfica i gramatical de l'autor, formada per un diccionari, dues gramàtiques catalanes i dues de franceses, a banda d'alguns escrits menors. Així que, tan bon punt veié la llum el *Diccionari menorquí, espanyol, francès i llatí*, proposà continuar la publicació de les restants, considerant-lo, *a posteriori*, com el volum I de l'*Obra completa*.

Es constituí un comitè d'edició, format per Jordi Carbonell, per part de l'Institut d'Estudis Catalans; Josep Miquel Vidal, Josefina Salord i Àngel Mifsud, Presidenta i Cap de la Secció de Llengua i Literatura de l'Institut Menorquí d'Estudis respectivament; Josep Massot, membre de l'Institut d'Estudis Catalans i director de Publicacions de l'Abadia de Montserrat i dos professors universitaris que coneixien bé l'obra de Febrer: Amadeu Viana, de la Universitat de Lleida, que elaborà els criteris d'edició i normalització ortogràfica dels textos de Febrer a partir de l'edició de les traduccions de Ciceró (2002), i Jordi Ginebra, de la Universitat

1. Aquest text ha estat adaptat del discurs de presentació del volum de l'*Obra Completa* d'Antoni Febrer, *Versions teatrals*, pronunciat a la Sala "Nicolau d'Olwer" de l'Institut d'Estudis Catalans el dia 10 de juny del 2004.

Rovira i Virgili, autor de l'únic estudi ja publicat sobre l'obra gramatical de l'autor. Aquest comitè acordà establir els criteris d'edició dels textos, proposar noms per als diversos curadors dels volums, acordar el nombre de volums i el calendari inicial de publicació i, sobretot, redactar els protocols de col·laboració entre les principals entitats que hi participessin: l'Institut d'Estudis Catalans, l'Institut Menorquí d'Estudis i Publicacions de l'Abadia de Montserrat. En principi, l'obra gramatical i la preceptiva poètica la publicaria l'IEC (vols. I-VI) i els restants (VII-XVIII) les PAM, inserits en les col·leccions adients segons la temàtica. El fet que els volums de l'*Obra completa* no s'editessin en un format i col·lecció úniques va fer necessàries unes estratègies que facilitessin al lector interessat la ràpida localització dels ja publicats: així, es va decidir fer constar, a cada volum, el número que li correspongués dins l'*Obra completa* i emprar un dels *ex-libris* de Febrer com a logotip identificador.

No s'amaguen a ningú les dificultats de tota mena que cal superar per dur a terme un projecte com aquest, que només és possible d'assolir amb la dedicació i l'entusiasme dels responsables de les institucions i dels curadors dels volums: Joan Martí Castell, actual President de la Secció Filològica, que hi ofereix un suport incondicional; Josep Massot, que ha donat molt bona acollida al Projecte en les col·leccions de l'editorial que dirigeix; Josep Miquel Vidal, que, amb inalterable tossuderia, des de l'IME, proporciona un imprescindible suport econòmic i humà; Josefina Salord, a qui, més enllà del deute evident del projecte a la Institució que presideix, cal agrair una dedicació constant i inalterable a la divulgació de la literatura menorquina, especialment la dels segles XVIII i XIX, que constitueix la base del treball de tot el comitè de redacció.

Pel que fa als curadors de cada volum, cal esmentar-ne la dedicació i el rigor, palesos en els primers resultats de la feina que estan duent a terme, ja que, tot i la pulcra calligrafia de l'autor, no sempre és fàcil la lectura i la transcripció a través de fotocòpies i no dels originals; com tampoc no ho és, a vegades, sostreure's a la temptació de fer estudis introductoris inacabables, i en canvi, intentar cenyir-se al calendari, tot mantenint inalterable la qualitat en una introducció breu, però eficaç per a una millor comprensió i valoració del text. Tampoc no és fàcil seguir, estrictament, els criteris d'edició i normalització ortogràfica marcats, indispensables per a garantir la coherència de criteris en tots els volums. Enguany, concretament, cal parlar de Joan Mas i Maria Isabel Ripoll, que han tingut cura de l'edició dels textos teatrals de Febrer, publicats amb el títol *Versions teatrals* (PAM, 2004); de Jordi Ginebra, curador d'*Obres gramaticals I* (IEC, 2004) i de Xavier Daufí, que estudia i edita la traducció febreriana de *La creació* de Haydn, juntament amb una transcripció musical adaptada per Joan Vidal Seguí (PAM, 2004). Per al proper any, està prevista la publicació del primer volum de poesia, a cura de Josefina Salord i Maria Paredes i del volum *Obres gramaticals III*, a cura de Maria Teresa Garcia Castanyer.

En els darrers anys, algunes veus reclamen un nou estatus per a la Literatura Catalana de l'Edat Moderna, que, progressivament, va ocupant l'espai que li correspon, de manera especial en l'àmbit acadèmic. Fa dues dècades ningú qualificava així un període ubicat entre Renaixement i Renaixença (segles XVI-XIX) que els estudiosos del XIX anomenaren «no pas des del judici, sinó del prejudici —com diu A. Rossich—, Decadència». Rossich, juntament amb altres investigadors vinculats a les universitats del Principat (Pep Valsalobre, Xavier Vall, Josep Solervicens i Antoni Moll, entre d'altres) oferiria, el mes de gener del 2004, a la revista *Serra d'Or*, un conjunt de lúcids treballs crítics i panoràmics aplegats en un dossier intítulat *Literatura catalana Moderna*, sobre el concepte «Decadència», els tres gèneres literaris majors (poesia, prosa, teatre) i la reflexió lingüística. Entre d'altres, destaquem algunes idees que s'hi exposen, car ens semblen especialment valuoses i clarificadores: 1) Tres-cents anys d'esdeveniments, sovint contradictoris, només produirien fites culturals i literàries mediocres, gairebé de manera

vocacional, com si això no fos possible en altres èpoques com en aquesta. 2) Sovint aquestes coordenades preestablertes han propiciat que els estudiosos cerquessin en els textos d'aquesta època elements precursors de la Renaixença i, en el fons, n'han impedit una valoració estètica directa; és a dir, el concepte ha malmès el mètode. 3) Tot comença en el propi concepte de «literatura»: es redueix al nostre (literatura = creació), adient amb les preferències estètiques actuals, o potser inclou altres gèneres (epistolaris, dietaris, historiografia, devoció, textos erudits, traduccions)? Cal pensar en el moment en què es produïren els textos, cercar la proporcionalitat amb territoris geogràficament i culturalment similars.

Respondre aquests interrogants i avançar és el que cal fer. Ho han fet, des de fa anys, Miquel Batllori, Joaquim Molas, Antoni Comas, Josep Romeu, Josep Massot, Jordi Carbonell, entre d'altres. Des de l'àmbit universitari ho fa l'«Institut de llengua i cultura catalanes (Secció Francisc Eiximenis)» de la UdG i el «Seminari de cultura catalana medieval i moderna» de la UB, per exemple. I, des de fa anys, l'IME propicia, especialment, a través de la «Secció de Llengua i Literatura» i alguns dels seus membres, l'enyorat Enric Cabra, Antoni Joan Pons i Josefina Salord, una important tasca de difusió del coneixement del «Període Menorquí de la cultura catalana» i del «Grup il·lustrat menorquí», ben especialment Joan Ramis, Antoni Febrer i Vicenç Albertí. Fa pocs mesos es publicava l'obra en dos volums *El pensament i l'activitat literària del Setcents català*, a cura de Mireia Campabadal, una antologia de textos ben escollits de tot l'àmbit català, que té, entre d'altres mèrits, el de sobreure's a la divisió territorial i el d'editar alguns inèdits. També s'estan elaborant eines que faciliten la recerca: repertoris de manuscrits, compilacions de textos teatrals antics, la revista bibliogràfica *Quèrn...* Són només alguns exemples. Però és evident que calen edicions rigoroses dels textos, que requereixen uns criteris de transcripció específics, a fi que la producció literària pugui ser estudiada en si mateixa.

El projecte de publicació de l'*Obra completa d'Antoni Febrer* és, sens dubte, una iniciativa que se suma a les anteriors i que permetrà comptar amb edicions filològiques d'un dels autors més significatius del nostre Segle de les Llums, el qual no tan sols elaborà un model teòric de la nostra llengua, sinó que en demostrà la validesa en tots els registres i temes a través d'una obra extensa, vertebrada a partir dels eixos de la gramàtica, la traducció i la poesia. El primer volum presentat enguany s'intitula *Versions teatrals*. Aplega sis textos escènics: una *Passió* culta, traduïda d'un inconnegut autor francès i cinc drames —dos de tema clàssic i tres de tema bíblic— elaborats a partir de les versions llatines i franceses de Gabriel Le Jay. L'excel·lent introducció que els precedeix s'ha beneficiat de la inqüestionable solvència investigadora del professor Joan Mas i Vives, el qual ens facilita un acostament al text com només pot fer un veritable especialista en l'àmbit del teatre català, autor com és de nombrosos articles d'investigació i director de la magna obra *Diccionari del teatre a les Illes Balears*. La pulcra edició, a cura del mateix Joan Mas i de Maria Isabel Ripoll, ha hagut de superar, per primera vegada en aquest projecte, les dificultats de transcripció de textos en vers de caràcter escènic. La solidesa d'aquesta primera pedra és un bon auguri per a la continuïtat del projecte.